

Yazar/Author

Ziynet Bahadır* Faruk Ay**

Makale Adı/Article Name

Deprem Kaygısı ve Dini Başa Çıkma

Earthquake Anxiety and Religious Coping

öz

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 tarihinde meydana gelen depremi atlatan ve KYK yurtlarına yerleştirilen bireylerin deprem kaygısı ve dini başa çıkma düzeylerini belirlemek, algıların sosyo-demografik özelliklere göre farklılaşp farklılaşmadığını belirlemek ve dini başa çıkma stillerinin deprem kaygısı üzerindeki etkisini ortaya koymaktır. Türkiye’de 6 Şubat 2023 tarihinde yaşanan iki büyük depremden kurtulan, Sivas KYK yurtlarında misafir edilen 357 kişiden oluşan bir örnekleme, dini başa çıkma ve kaygı düzeyleri incelenmiştir. Tanımlayıcı ve kesitsel türde olan bu çalışmada SPSS 23.0 programı aracılığıyla ortalama, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi, Spearman’s Rho korelasyon ve regresyon analizlerinden yararlanılmıştır. Araştırma bulgularında, depremedelerin deprem kaygı düzeylerinin (3,08) “orta” düzeyde olduğu belirlenmiştir. Depremedelerin pozitif dini başa çıkma puanları daha yüksek bulunmuştur. Deprem kaygısı puanları kadınlarda daha yüksek bulunmuştur. Pozitif dini başa çıkma puanlarına göre katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, nereden geldiniz ve dindarlık durumları değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır.

Anahtar kelimeler: Deprem, Depremede, Deprem kaygısı, Dini başa çıkma.

ABSTRACT

The aim of this study is to determine the earthquake anxiety and religious coping levels of individuals who survived the earthquakes that occurred on February 6, 2023 and were placed in KYK dormitories, to determine whether perceptions differ according to socio-demographic characteristics and to determine the effect of religious coping styles on earthquake anxiety. Religious coping and anxiety levels were examined in a sample of 357 people who survived two major earthquakes in Turkey on 6 February 2023 and were hosted in Sivas KYK dormitories. In this descriptive and cross-sectional study, mean, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis H test, Spearman’s Rho correlation and regression analyses were used through SPSS 23.0 software. In findings, it was determined that the earthquake anxiety level of the earthquake survivors (3,08) was at the "medium" level. Positive religious coping scores of earthquake survivors were found to be higher. Earthquake anxiety scores were found to be higher in women. According to the positive religious coping scores, significant differences were found between the variables of gender, age, marital status, educational status, where they came from, and religiosity status of the participants.

As a result, it was found that earthquake anxiety positively affected positive religious coping. It was determined that the earthquake survivors weren egatively affected by the event sand information reminding them of the earthquake they experienced and preferred positive religious coping.

Keywords: Earthquake, Earthquakesurvivor, Earthquakeanxiety, Religiouscoping.

* Dr. Öğretim Üyesi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Sosyoloji Bölümü, bahadir@cumhuriyet.edu.tr,

** Öğretim Görevlisi, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Antropoloji Bölümü, farukay@cumhuriyet.edu.tr,

Extended Abstract

The effects of earthquake, one of the natural disasters, are multifaceted. Studies are conducted in different disciplines on earthquakes, which affect the social structure with their economic, social and psychological aspects, and especially cause loss of life. This study examines the relationship between earthquake anxiety and religious coping. The relationships between religious coping styles and earthquake anxiety behaviors in individuals experiencing an earthquake are discussed. The epicentres and magnitudes of the 6 February 2023 earthquakes, which occurred at 04:17 and 13:24 Turkey time, were Pazarcık (Mw 7.7) and Elbistan (Mw 7.6). In addition to the magnitude of the earthquake, 11 provinces in the Eastern and Southeastern Anatolia region (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa and Elazığ) were affected in the first degree and neighbouring provinces in the second degree. After the earthquakes, which are called the disaster of the century, solutions to many problems such as shelter, nutrition, health, security, psychological, etc. and measures for possible disasters have come to the agenda. In this study, by focusing on the relationship between earthquake anxiety and religious coping as a problem experienced at the individual level, earthquake anxiety levels and religious coping styles were determined in individuals who survived the earthquake and were placed in Sivas KYK dormitories within the framework of emergency shelter problem.

There are multiple coping methods in the process of coping with the anxiety experienced after the earthquake, which is one of the traumatic events, and adapting to normal life. In terms of how religion, which is one of the coping methods, creates an effect, the first thing that comes to mind is to accept what happened to us or to endure and be patient when we cannot cope with it. In fact, these are positive coping behaviours. Positive religious coping, with elements such as patience, gratitude, test, help and solidarity, helps to protect the mental and psychological health of the victims in times of calamity. Apart from this, in times of disaster, people may question their belief systems and think that they have been abandoned by the Creator, that they have been punished by the Creator for their sins and may feel angry with the Creator. All these are negative forms. The question of whether religion is useful in reducing the impact of trauma cannot be answered with a simple yes or no answer. It depends on what type of religion is being referred to, who is practising the religious coping method and the situation the person is coping with. Religious coping is reported to be particularly helpful in more religious people.

The population of the study consists of individuals who were affected by the earthquakes and placed in LDA dormitories in Sivas city centre. According to the information received from the Provincial Directorate of LDA, 8000 individuals were placed in dormitories. Considering that more than 60% of this number consists of adults, 5000 people were taken into consideration as the population to determine the sample size and at least 357 individuals were reached according to 95% confidence level. The questionnaire consists of three parts: 1-) Questions about socio-demographic characteristics, 2-) Earthquake anxiety scale and 3-) Religious coping scale. The research type is descriptive and cross-sectional. In the evaluation of the data, mean, Mann-Whitney U test, Kruskal-Wallis H test, Spearman's Rho correlation and regression analyses were used through SPSS 23.0 programme.

58.3% of the earthquake survivors were female, 60.8% were married, 36.1% were high school graduates, 26.3% were between the ages of 18-27. In terms of religiosity, 61.6% of them defined themselves as religious. When the findings related to earthquake anxiety levels were analysed, the average score they received from the earthquake anxiety scale was (3,08) at "moderate" level. According to the earthquake anxiety scores, the earthquake anxiety level of women (3,31) is higher than that of men (2,75). When the positive and negative coping levels of the earthquake survivors were analysed in general, the mean positive religious coping level (3,64) was higher than the mean negative coping level (2,82). According to the positive and negative coping scores, significant differences were found between the variables of gender, age, marital status, educational status, place of origin and religiousness of the participants.

As a result, it was observed that earthquake survivors tried to adapt to daily life with religious coping methods at the individual level, as well as opportunities such as expert support, family support, and services

provided by the state in coping with the trauma they experienced, and that they struggled with earthquake anxiety within the framework of patience and solidarity during the recovery phase.

Giriş

Depremeler doğal olaylardır, ancak deprem sırasında ve sonrasında yaşananlar onu bir felakete dönüştürebilir. Ayan'a göre, insanlar için olası bir felaket ve toprak için gerekli bir hareket olan deprem gibi bir doğal olayı can kaybı yaşamadan atlatabilen ve depremi can kaybı olmadan atlatabilen kültürler dikkat çekicidir. Çünkü, bu kültürler deprem jeolojisinde yaşayan ama bireylerin depremden korunması yolunda bilimsel bilgiyi doğal afetlerden korunma teknolojilerine dönüştürme yetenekleri ile, depreme karşı aldıkları önlemler ile başarılıdır. Bu konuda Japonya'yı hatırlamak yeterlidir (Ayan, 2023:68). Örneğin Japonya'da erken uyarı sistemleri, Japon halkının afetlere karşı deneyimi ve eğitimi gibi önlemlerin yanı sıra özellikle Japon tasarım özellikleri, yeni şehir yerleşim planları, bina kırılmalık analizi, daha ekonomik inşaat, yüksek hesaplama kapasitesine sahip sistemler, gerçek zamanlı tsunami simülasyon çalışmaları gibi yapısal çözümlere önem verilmiştir. Bu sürekli iyileştirmeler felaketin etkilerini tamamen ortadan kaldırmaya da bölgedeki sakinlerin tahliyesini kolaylaştırmaya ve ölüm sayısını azaltmaya önemli katkılar sağlamaktadır (Güler vd., 2018). Tam tersine, bir jeolojik yapıya uygun olmayan yerleşim planları, bina kalitesinin kötü olması, projesi ve yapımı denetlenmeyen binalar yapılması, imar affı uygulanması vb. ile deprem bu jeolojik yapılarda olumsuz toplumsal koşullarla afete, jeo-sosyolojik ölüme (Ayan, 2023:68) yol açmaktadır.

Afet kavramının kökeni ve farklı tanımlarına yer veren Gökçen, afetin genel özelliklerini; insan veya doğa kaynaklı olması, insanı etkilemesi, can ve mal kaybına yol açması, hem toplumda (veya toplumun bir kesiminde) hem doğada (doğanın bir parçasında) onarılması zor uzun süreli olumsuz etkiler bırakması, normal hayatı sekteye uğratması ve üstesinden gelmekte zorlanılan bir durum olması şeklinde ifade etmiştir (Gökçen, 2020:42-43). Şubat 2023 depremlerinde bu özellikler fazlasıyla gerçekleşmiş, hatta çok sayıda ilde onarılması çok zor olumsuz etkileri ve çok büyük can kayıpları nedeniyle "yüzyılın felaketi" olarak adlandırılmıştır.

Türkiye saati ile 04:17'de ve 13:24'de meydana gelen 6 Şubat 2023 depremlerinin, sırası ile, merkez üssü Pazarcık (Kahramanmaraş) ve Elbistan (Kahramanmaraş) idi ve büyüklükleri Mw 7.7 ve Mw 7.6'dır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki 11 il (Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman, Gaziantep, Malatya, Kilis, Diyarbakır, Adana, Osmaniye, Şanlıurfa ve Elazığ) birinci derecede, çevre iller ikinci derecede etkilenmiştir (AFAD, 2023). Depremlerin büyüklüğü ve etki alanı ülke genelinde de olumsuz ekonomik, sosyal ve psikolojik etkilerin giderilmesi, deprem sonrası yaşanan barınma, beslenme, sağlık, güvenlik, psikolojik vb. pek çok soruna çözüm üretilmesi ve oluşabilecek afetlere yönelik tedbirler alınması gibi konuları gündeme getirmiştir. Bu çözüm üretme arayışları içinde büyük ölçekli devlet projeleri yanında bilim dünyası da konuyu kendi çerçevesinde ele alarak bilgi birikimi oluşturma gayretinde olmuş ve farklı üniversitelerde ve araştırma kuruluşlarında çalışmalar yapılmış ve yapılmaktadır. Akademik çalışmalara örnek olarak, 21 Mayıs 2023'te İstanbul'da düzenlenen Academy 1.Uluslararası Deprem Çalışmaları Kongresi, (Prof. Dr. A. Bilgili editörlüğünde yayına dönüştürüldü) ve Prof. Dr. M. A. Kasapoğlu editörlüğünde Afet ve Toplum İnsan-Doğa İlişkisi kitabı belirtilebilir.

Bu çalışmada ise, bireysel düzeyde yaşanan bir sorun olarak deprem kaygısı ve dini başa çıkma ilişkisine odaklanılacaktır. Araştırma, depremden kurtulup, acil barınma sorununu çerçevesinde KYK (Kredi ve Yurtlar Kurumu) yurtlarına yerleştirilen bireylere uygulanan anketle elde edilen verilere dayanmaktadır. Araştırmada sosyo-demografik özellikler ile deprem kaygısı ve dini başa

çıkma düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı ve deprem kaygısı ile dini başa çıkma arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır. Çalışmanın içeriğinde depremzedelerin sosyo-demografik özellikleri, deprem kaygı düzeyleri ve dini başa çıkma biçimleri ile ilgili anketten elde edilen verilerin istatistiki bulguları yer almaktadır.

1. Dini Başa Çıkma

Travma, normal insan deneyimlerinin ötesinde seyreden olaylar olarak tanımlanmaktadır. Örneğin doğal afetler, trafik kazası, yangın, vb. olaylar psikolojide travma olarak tanımlanır. Deprem de travmatik etki yaratan olaylardandır ve bireylerin bu durumla başa çıkma mekanizmaları geliştirerek normal yaşama uyum sağlaması gerekir. Deprem sonrası yaşanan kaygı ile başa çıkıp normal yaşama uyum sürecinde birden çok yöntem başvurulabilir; bunlardan biri de dini başa çıkmadır. Pargament (1997:312) çalışmaların çoğunda, çeşitli sorunlarla uğraşan farklı gruplar arasında, dini başa çıkmanın bireyin yaşama uyumunun önemli bir belirleyicisi olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Pargament ayrıca bireylerin travma sonrası sorunlarla dini referanslara dayanarak başa çıkmasının fiziksel sağlık, ölüm oranı ve manevi esenlik üzerinde kısa ve uzun vadeli etkileri olduğunu da belirtildiğine değinmektedir.

Travmanın etkisini azaltmada din işe yarar mı sorusu basit bir “evet” ya da “hayır” ile yanıtlanamaz. Hangi tür dinden bahsedildiğine, dini başa çıkma yöntemini kimin uyguladığına ve kişinin başa çıktığı duruma bağlıdır. Bu değişkenler arasındaki etkileşime bağlı olarak, din başa çıkma sürecinde yardımcı, zararlı veya ilgisiz olabilir. Ampirik çalışmalar bazılarının yararlı (manevi destek, işbirliği, yardımseverlik, dayanışma), bazılarının zararlı (Tanrının insanları korumadığı, olumsuz dini çerçeveleme) ve bazılarının da karışık (dini ritüeller, kendi kendini yönlendirme, dini dönüşüm) etkileri olduğunu göstermektedir. Sonuçta: 1-)Dini başa çıkma özellikle daha dindar insanlara yardımcı olmakta. 2-)Din yaşam stresinin etkilerini hafifletebilir veya caydırabilir ya da ikisini de yapabilir. 3-)Dini başa çıkma, başa çıkma sürecine benzersiz bir boyut katmaktadır (Pargament, 1997:312).

Depremın bireyin ruhsal yapısına olan etkileri, depremle sınırlı kalmayan bir sarsıntı ve depreme şahit olanların pek çoğunda yoğun bir zorlanma ve uyumsuzluk olarak görülmektedir. Pek çok insanda uykuya dalma güçlüğü, gece sık sık uyanma, yalnız kalamama, kapalı yerlerde bulunamama, terleme, titreme, nefes almada güçlük çekmek gibi fiziksel yakınmalarla kendini gösterirken bazılarında düşünce ve duygularda değişikliklere neden olduğu belirtilmektedir. Depremi ve deprem sonrası olayları tekrar tekrar yaşama, en ufak bir sestten bile paniğe kapılma, duyguların donmuşluğu, duygusal tepki verememe, yoğun suçluluk, çaresizlik, umutsuzluk ve terk edilmişlik gibi durumlara rastlanmaktadır. Travma yaşayan insanlar kolay sinirlenebilir, kolay incinebilir, hemen alınabilir, duygusal yaşantıları sık değişebilir (Soykan ve Soykan, 1999:215-224).

Depremın yıkıcı etkisiyle başa çıkmada öne çıkan etkenler: aile desteği, dini inanç ve sosyal destek olarak belirtilmektedir. Deprem anında herkes paniğe kapılır ve stres yaşar. İlk olarak şok dönemi, ikinci olarak pasifleşme dönemi ve üçüncü olarak da toparlanma dönemi olmak üzere üç dönemden söz edilmektedir. Toplantılara, dini törenlere ve manevi ritüellere katılımın her dört kişiden birinin başvurduğu toplumsal başa çıkma davranışı olduğu belirlenmiştir (Özgölet ve Utkucu, 2021:90).

Baş a çıkma yöntemlerinden biri olan dinin nasıl bir etki yarattığı konusunda, öncelikle başımıza gelenleri kabullenme veya baş edemediğimiz durumlara katlanma, sabretme vb. akla gelmektedir. Bir diğer durumda kişinin “neden bu olayı yaşadık” sorusunu düşünmesiyle ilgilidir ki bu noktada kişi, başına gelenlerin sebebini bizlerin günahkar olmasına ve davranışlarımız nedeniyle Tanrı

tarafından cezalandırıldığımızı bağlamaktadır. Tüm bunlar kişiye göre değişecektir. Dini yönelimi olmayan insanlarda, normal hayatlarında da dini referans ve alışkanlıklar olmadığı için, travma ile başa çıkma konusunda dinin etkisi görülmeyebilir. Bazı insanlar travmatik olay esnasında Allah'ı anabilir. Ercan (2021:172 ve 142-143) 1999 depremini Adapazarı'nda yaşayan bir kişinin anlatımında namaz kılmasını bilmeyenlerin bile abdest alıp sabah namazı kıldığını belirtmektedir. Yine 1999 depremini Gölcük'te yaşayan bir kişinin anlatımında, depremde göçük altında kaldığında söyledikleri, insanların korku halinde bilhassa ölüm korkusuyla Allah'tan yardım isteme ve Allah'a yakarmasını örnek vermektedir. Deprem yaşayan insanların ne yapacağını bilmeden, çaresizlik içinde ama öncelikle ölmediği için şükredip, başlarına gelen felakete dine sarılarak karşı koyma çabası çok doğaldır.

Benzer düşünce ve davranışlar geçmişte de görülmektedir: Eski Yunan her doğa olayını başka bir tanrıya atamıştır. Denizler, yer altı ile yersarsıntılarının da Poseidon adlı tanrıdan kaynaklandığı ileri sürülmüştür. Romalılar, bu doğa olayını işledikleri günahların karşılığı olarak tanrıların cezalandırması olarak yorumlamış, bu yüzden çeşitli dini ayinler düzenleyerek dini kişilere sığınma gereği duymuştur (Ercan, 2021:7-8). Afet yaşayan insanların neden bu afeti yaşadıklarını sorgularken, Allah'ın cezası gibi değerlendirmelerinin yanı sıra masum çocuklar veya düzgün yaşayan insanlar da öldüğü için ilahi adaleti sorgulamaları da gündeme gelebilmektedir. Örneğin Lizbon depremi, Voltaire tarafından sorgulanmıştır. Şentürk'e göre, tarihin ilerlemesiyle afetlere bakış açısı değişikliğe uğramıştır/uğramaktadır. Depremler, volkan patlamaları, aşırı sıcaklık ve kuraklıklar, Orta çağda insanların işledikleri günahlara karşı ilahi bir belirti (uyarı) olarak algılanırken ilerleyen dönemlerde bunların birer doğa olayı olduğu kabul edilmiştir. Ona karşı çıkılmayacak bir Tanrı işi olarak kabul yerini, zamanla aydınlanma ve sekülerizmin yükselişiyle bir doğa olayı olarak görülmesine bırakmıştır (Şentürk, 2020:113). Dolayısıyla depremi nasıl anlamlandırdığımız da zaman içinde değişmiştir.

Deprem can ve mal kaybı yanında yaşama ilişkin belirsizlikler de getirir. Belirsizlik ise, stres, kaygı ve tüm bunlarla başa çıkma davranışları geliştirme ihtiyacını gündeme getirir. Deprem sonrası yaşananlar, insanın Tanrıya dönmesini sağlayabiliyor mu? Acaba biz bu depremle/felaketle neden yüz yüze bırakıldık gibi yaşananların sebebine yönelik anlam arayışı ile karşılaşılır (Fidan, 2020:244). Bu ve benzeri sorular, insanların depremi nasıl anlamlandırdıkları ve deprem karşısında nasıl bir tutum takındıklarını gündeme getirmektedir. Örneğin Kaya (2023:48) Kur'an'da depremden çoğunlukla eski kavimlerin helak, cezalandırılma ve tehdit unsuru olarak bahsedilmesi nedeniyle halk ve din adamları nezdinde bu olgunun çoğunlukla bir cezalandırma ya da imtihan aracı olarak algılanmasına neden olduğunu belirtmektedir. Anlam oluşturma, başa çıkmanın merkezi bir ilkesidir ve travma bireyin benlik ve dünya hakkındaki görüşünü tehdit ettiğinden, anlamın yeniden inşası gereklidir görüşüne yer veren Tosun, anlamlandırma sürecinin kişinin travmatik olaya atfettiği anlamın yanı sıra, kendini ve dünyayı nasıl gördüğüne de bağlı olduğunu belirtmektedir. Tosun'un Cadel vd. den aktardığına göre, bir olayı anlamlandırmanın, ona anlam katmanın, hayatta kalanların genellikle maneviyat yoluyla çözmeye çalıştıkları başarılı başa çıkmanın temel bir bileşeni olduğu savunulmaktadır (Tosun, 2023:53).

Varlığını tehdit eden, yaşamını alt-üst eden depremle baş etme konusunda bireylerin yaptıkları veya yapabilecekleri davranışları inceleyen çalışmada Kula (2002: 235-236), deprem anında ve deprem sonrasında ne tür davranışlar gerçekleştirdiklerine ilişkin sorularla ilgili verilere dayanarak, 1999 depremini yaşayanların dini başa çıkma tarzlarından hangilerini kullandıklarını

ele almaktadır. Kula'nın çalışmasında depremin dinle ilişkisi incelendiğinde, deprem anında başvuru dini başa çıkma yönteminin en önde geldiği belirtilmiştir.

Benzer biçimde bir başka çalışmada da “Dinin meşrulaştırıcı, bütünleştirici fonksiyonlarının bulunması, aynı zamanda içerisinde barındırdığı referansları açısından –sabır, şükür, imtihan, günahlardan kurtulma, yardım ve dayanışma vb.- öğretileri musibet anında mağdur bireylerin akıl ve ruh sağlığını korumada yardımcı bir nitelik taşımaktadır” (Fidan, 2020:259-260) tespiti yapılmaktadır. Din ve maneviyat pozitif ya da negatif biçimlerde karşımıza çıkabilir. Örneğin afet dönemlerinde kişiler inanç sistemlerini sorgulayabilmekte; yaratıcı tarafından terk edildiklerini; günahlarından dolayı yaratıcı tarafından cezalandırıldıklarını düşünebilmekte veya yaratıcıya kızgınlık duyabilmektedir. Tüm bunlar negatif biçimlerdir. Buna karşın dini başa çıkma pozitif de olabilir. Örneğin yaratıcıya inanmak, olayın psiko-sosyal yıkıcı etkilerini azaltabilir; organize edilen ritüel ve ibadetler, bireyler için rahatlama ve umut kaynağı olabilir; manevi/dinsel destek yaşanan travmayı atlattıklarında ve baş etme kapasitelerini artırmada katkıda bulunabilir (Fidan, 2020:249). Dolayısıyla travmatik süreci dini başa çıkma yöntemleriyle atlattıkları mümkündür.

Köse ve Küçükcan (2006:76) a göre, “Dini veya dini olmayan başa çıkma, kişisel özellikler ve yaygın kültürel yapıyla ilgilidir. ... Burada unutulmaması gereken nokta şudur: İnsan hangi araç ve vasıtaya sahipse veya hangi mekanizma(ların) etkisindeyse, başa çıkma davranışında onları kullanır. Eğer insanın dini bir yönelimi yoksa trajik ve olumsuz olaylar karşısında din bu kişi için başa çıkma mekanizması olarak işlev görmez. Bu şu demektir: Dini öğelerin dahil olduğu başa çıkma davranışının sergilenebilmesi için insanın temelde bazı dini inançlarının olması gerekir yoksa dini başa çıkmanın birden ortaya çıkması düşünülemez”.

2. Metodoloji

Bu çalışmanın amacı, 6 Şubat 2023 tarihinde gerçekleşen depremlerden kurtulan ve KYK yurtlarına yerleştirilen bireylerin deprem kaygı düzeyleri ve dini başa çıkma düzeylerini belirlemektir. Araştırmada ayrıca sosyo-demografik özellikler ile deprem kaygısı ve dini başa çıkma düzeyleri arasında farklılık olup olmadığı ve deprem kaygısı ile dini başa çıkma arasındaki ilişkilerin incelenmesi amaçlanmıştır.

Çalışmanın amacına bağlı olarak hipotezler aşağıdaki gibi belirlenmiştir:

H1: Depremzedelerin deprem kaygı düzeyleri sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.

H1a: Depremzedelerin deprem kaygı düzeylericinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H1b: Depremzedelerin deprem kaygı düzeyleriyaşlarına göre farklılaşmaktadır.

H1c: Depremzedelerin deprem kaygı düzeylerimedeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H1d: Depremzedelerin deprem kaygı düzeylerieğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H1e: Depremzedelerin deprem kaygı düzeylerinereden geldiklerine göre farklılaşmaktadır.

H1f: Depremzedelerin deprem kaygı düzeyleri kendileri hakkındaki dindarlık değerlendirmelerine göre farklılaşmaktadır.

H2: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.

H2a: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H2b: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

H2c: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H2d: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H2e: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri nereden geldiklerine göre farklılaşmaktadır.

H2f: Depremzedelerin olumlu dini başa çıkma düzeyleri kendileri hakkındaki dindarlık değerlendirmelerine göre farklılaşmaktadır.

H3: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri sosyo-demografik özelliklerine göre farklılaşmaktadır.

H3a: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri cinsiyetlerine göre farklılaşmaktadır.

H3b: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri yaşlarına göre farklılaşmaktadır.

H3c: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri medeni durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H3d: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri eğitim durumlarına göre farklılaşmaktadır.

H3e: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri nereden geldiklerine göre farklılaşmaktadır.

H3f: Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma düzeyleri kendileri hakkındaki dindarlık değerlendirmelerine göre farklılaşmaktadır.

H4: Dini başa çıkma ile deprem kaygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4a: Olumlu dini başa çıkma ile deprem kaygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H4b: Olumsuz dini başa çıkma ile deprem kaygısı arasında anlamlı bir ilişki vardır.

H5: Pozitif (Olumlu) dinî başa çıkma, deprem kaygısını etkilemektedir.

H6: Negatif (Olumsuz) dinî başa çıkma, deprem kaygısını etkilemektedir.

2.1. Araştırmanın Evreni ve Örneklemi

Araştırmanın evrenini, depremlerden etkilenerek Sivas il merkezindeki KYK yurtlarına yerleştirilen toplam 8000 (bu bilgi Sivas KYK Müdürlüğü'nden alınmıştır) birey oluşturmaktadır. Bu sayının yaklaşık %60'tan fazlasını yetişkinlerin oluşturduğu düşünülerek, örneklem sayısını belirlemek için 5000 kişi evren olarak dikkate alınmıştır. Buna göre araştırmada evren belli olduğunda örneklem sayısı için aşağıdaki formül kullanılmıştır (Altunışık vd., 2005; Kelekçioğlu ve Alper Ay, 2022).

Araştırmanın örneklemini olarak %95'lik güven seviyesine göre en az 357 bireye ulaşılmaya çalışılmıştır.

$$n = \frac{N \cdot t^2 \cdot p \cdot q}{d^2 \cdot (N - 1) + t^2 \cdot p \cdot q}$$

$$= \frac{5000 \cdot (1.96)^2 \cdot (0.50) \cdot (0.50)}{(0.05)^2 \cdot (5000 - 1) + (1.96)^2 \cdot (0.50) \cdot (0.50)} = 357$$

2.2. Veri Toplamada Kullanılan Araçlar

Araştırmanın verileri 01-15.05.2023 tarihleri arasında yüz yüze görüşme yöntemiyle toplanmıştır. Araştırmada kullanılan anket 3 bölümden oluşmaktadır.

1. Sosyo-demografik özelliklere ilişkin bilgiler: Cinsiyet, yaş, eğitim durumu, medeni durum, hangi şehirden geldikleri ve Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendirirsiniz, ifadelerini içeren altı soru yer almıştır.

2. Deprem Kaygı Ölçeği: Bal ve Akgül (2023) tarafından geliştirilen Deprem Kaygı Ölçeği 5'li Likert tipindedir, ölçekte ters madde bulunmamakta, tek faktörlü ve 34 maddeden oluşmaktadır. Ölçekte yüksek puanlar deprem kaygısının yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçeğin güvenilirlik değeri 0,87 olarak belirlenmiştir (Bal ve Akgül, 2023). Bu çalışmada deprem kaygı ölçeğinin güvenilirlik değeri 0,939 olarak saptanmıştır.

3. Dini Başa Çıkma Ölçeği: Abu-Raiya, Pargament, Mahoney ve Stein (2008) tarafından geliştirilen ölçeğin Türkçe uyarlaması Ekşi ve Sayın (2016) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek olumlu dini başa çıkma ve olumsuz dini başa çıkma olmak üzere toplam 10 madde, olumlu ve olumsuz dini başa çıkma olarak iki alt boyuttan oluşmaktadır. Dörtlü Likert tipinde (1:Neredeyse hiçbir zaman,2:Nadiren, 3:Bazen ve 4: Sıklıkla) cevaplandırılan ölçeğin olumlu dini başa çıkma boyutunda “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'a daha yakın olmaya çalışırım”, olumsuz dini başa çıkma boyutunda ise “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, işlediğim günahlardan dolayı Allah tarafından cezalandırıldığıma inanırım” gibi maddeler yer almaktadır. Ölçekte ters madde yer almamakta, olumlu ve olumsuz dini başa çıkma puanları ayrı ayrı hesaplanmakta ve toplam dini başa çıkma puanı elde edilememektedir. Olumlu dini başa çıkma boyutunda arasında alınabilecek puanlar 7 ile 28 arasında, olumsuz dini başa çıkma boyutunda ise puanlar 3 ile 12 arasında değişmektedir. Ölçeğin Cronbach's Alpha değeri olumlu dini başa çıkma için 0.91, olumsuz dini başa çıkma için 0.86 olarak belirlenmiştir (Ekşi ve Sayın, 2016). Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach's Alpha değeri olumlu dini başa çıkma için 0,831; olumsuz dini başa çıkma için 0,848 olarak belirlenmiştir.

2.3. Verilerin Değerlendirilmesi

Araştırmanın tipi tanımlayıcı ve kesitseldir. Veriler normal dağılım göstermediği belirlenmiş ve verilerin değerlendirilmesinde SPSS 23.0 programı aracılığıyla ortalama, Mann-Whitney U testi, Kruskal-Wallis H testi, Spearman's rhokorelasyon ve regresyon analizlerinden yararlanılmıştır.

3. Bulgular

Tablo 1. Araştırmaya Katılan Depremzedelerin Demografik Özelliklerinin Dağılımı

Değişkenler		N	%	Değişkenler		N	%
Cinsiyet	Kadın	208	58,3	Medeni durum	Evli	217	60,8
	Erkek	149	41,7		Bekar	112	31,4
Eğitim	Okumaz-Yazmaz	23	6,4		Boşanmış	8	2,2
	Okur-yazar	9	2,5		Dul	20	5,6
	İlköğretim	123	34,5	Yaş	18-27	94	26,3
	Lise	129	36,1		28-37	47	13,2
	Lisans	71	19,9		38-47	71	19,9
	Lisansüstü	2	,6		48-57	55	15,4
Nereden geldiniz	Adıyaman	20	5,6		58-67	58	16,2
	Gaziantep	4	1,1		68+	32	9,0
	Hatay	23	6,4	Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendirirsiniz?	Dindar değilim	17	4,8
	Kahramanmaraş	43	12,0		Biraz dindarım	56	15,7
	Malatya	267	74,8		Dindarım	220	61,6
Çok Dindarım					64	17,9	

Toplam		357	100,0	Toplam		357	100,0
---------------	--	------------	--------------	---------------	--	------------	--------------

Araştırmada depremzedelerin %58,3'ü kadın, %60,8'i evli,%36,1'i lise mezunu,%26,3'ü 18-27 yaş aralığındadır. Depremzedelerin %74,8'inin Malatya'dan geldikleri belirlenmiştir. Sivas KYK yurtlarında yakınlığı nedeniyle en çok Malatya'dan gelen depremzedeler bulunmaktadır Depremzedeler dindarlık bakımından durumlarını %61,6'sı "dindarım" şeklinde belirtmişlerdir (Tablo 1).

Tablo 2: Depremzedelerin Deprem Kaygısına İlişkin Görüşleri

Deprem Kaygı Ölçeği Maddeleri	Min.	Max.	Ortalama	Std. Sapma (σ)
1.Şu an, deprem öncesine göre ... [Başkalarıyla konuşmak isteme azaldı.]	1,00	5,00	2,58	1,51
2.Şu an, deprem öncesine göre ... [İrkilme tepkisi arttı.]	1,00	5,00	3,42	1,55
3.Şu an, deprem öncesine göre ... [Sallanan şeyleri kontrol etme isteği arttı.]	1,00	5,00	3,42	1,60
4.Şu an, deprem öncesine göre ... [Halsiz ve yorgun hissediyorum.]	1,00	5,00	3,35	1,57
5.Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli o anın gözünün önüne gelmesi arttı.]	1,00	5,00	3,46	1,43
6.Şu an, deprem öncesine göre ... [Baş ve vücut ağrısı arttı.]	1,00	5,00	2,78	1,64
7.Şu an, deprem öncesine göre ... [Hayatımın anlamını bulmakta zorlanıyorum.]	1,00	5,00	3,11	1,64
8.Şu an, deprem öncesine göre ... [Titremem arttı.]	1,00	5,00	2,17	1,52
9.Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli sallanma hissi yaşıyorum.]	1,00	5,00	3,02	1,59
10.Şu an, deprem öncesine göre ... [Baş dönmem arttı.]	1,00	5,00	2,21	1,50
11.Şu an, deprem öncesine göre ... [Kalp çarpıntım arttı.]	1,00	5,00	2,30	1,53
12.Şu an, deprem öncesine göre ... [Terlemem arttı.]	1,00	5,00	2,14	1,44
13.Şu an, deprem öncesine göre ... [Kalp hızında artış var.]	1,00	5,00	2,35	1,52
14.Şu an, deprem öncesine göre ... [Karanlıktan daha çok korkuyorum.]	1,00	5,00	2,68	1,76
15.Şu an, deprem öncesine göre ... [Deprem haberlerini izlemek istemiyorum.]	1,00	5,00	3,46	1,63
16.Şu an, deprem öncesine göre ... [İşe odaklanamıyorum.]	1,00	5,00	2,87	1,65
17.Şu an, deprem öncesine göre ... [Binalarda daha çok kaygılanıyorum.]	1,00	5,00	3,87	1,53
18.Şu an, deprem öncesine göre ... [Yaşam sevincim azaldı.]	1,00	5,00	3,33	1,59
19.Şu an, deprem öncesine göre ... [Uyumakta zorluk çekiyorum.]	1,00	5,00	3,16	1,68
20.Şu an, deprem öncesine göre ... [En hafif sestem etkilenme arttı.]	1,00	5,00	3,31	1,66
21.Şu an, deprem öncesine göre ... [Deprem çantasını hazırlama isteği arttı.]	1,00	5,00	3,06	1,73
22.Şu an, deprem öncesine göre ... [Kendime güvenli bir yer bulma arayışım arttı.]	1,00	5,00	3,96	1,43
23.Şu an, deprem öncesine göre ... [Ağlama hissi arttı.]	1,00	5,00	3,34	1,73
24.Şu an, deprem öncesine göre ... [Asansöre binmeye çekiniyorum]	1,00	5,00	2,67	1,68
25.Şu an, deprem öncesine göre ... [Yalnız kalmamaya çalışıyorum]	1,00	5,00	3,10	1,69
26.Şu an, deprem öncesine göre ... [Huzursuz hissediyorum.]	1,00	5,00	3,38	1,59
27.Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli tekrar eden depremle ilgili düşüncelerden yoruldum]	1,00	5,00	4,01	1,36
28.Şu an, deprem öncesine göre ... [Kapalı alanlarda uzun süre kalmaya çekiniyorum.]	1,00	5,00	3,22	1,68
29.Şu an, deprem öncesine göre ... [Depremde konuşulduğu yerlerden kaçınıyorum.]	1,00	5,00	3,15	1,63
30.Şu an, deprem öncesine göre ... [Deprem ile ilgili haberlerden kaçınıyorum.]	1,00	5,00	3,17	1,63
31.Şu an, deprem öncesine göre ... [Yakınlarıma vakit ayırma isteğim arttı.]	1,00	5,00	3,82	1,44
32.Şu an, deprem öncesine göre ... [Gelecekle ilgili endişelerim arttı.]	1,00	5,00	3,83	1,57
33.Şu an, deprem öncesine göre ... [Köprülerden korkuyorum.]	1,00	5,00	2,35	1,60
34.Şu an, deprem öncesine göre ... [İştahım azaldı]	1,00	5,00	2,59	1,53
Deprem Kaygı Ölçeği (genel)	1,00	4,82	3,08	0,91

Depremzedelerin deprem kaygı düzeylerine ilişkin bulgular incelendiğinde, sırasıyla “Şu an, deprem öncesine göre ... [Sürekli tekrar eden depremle ilgili düşüncelerden yoruldum] (4,01), “Şu an, deprem öncesine göre ... [Kendime güvenli bir yer bulma arayışım arttı.] (3,96) ve “Şu an, deprem öncesine göre ... [Binalarda daha çok kaygılanıyorum.] (3,87) maddelerinin ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre depremzedelerin en çok kaygı duydukları ifadeleri depremle ilgili düşünceler, kendine güvenli yer arayışı olması ve bina içinde kaygı düzeylerinin artmasıdır. Genel olarak deprem kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması ise (3,08) “orta” düzeyde oldukları belirlenmiştir.

Tablo 3: Depremzedelerin Dini Başa Çıkma Tercihlerine İlişkin Görüşleri

Dini Başa Çıkma Ölçeği Maddeleri	Min.	Max .	Ortalama	Std. Sapma(σ)
1.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'a daha yakın olmaya çalışırım.	1,00	4,00	3,75	0,63
2.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, bunun imanımı derinleştirmek için Allah'tan gelen bir imtihan olduğunu düşünürüm.	1,00	4,00	3,63	0,81
3.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın sevgisini ve himayesini isterim.	1,00	4,00	3,79	0,60
4.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, teselli bulmak için Kuran-ı Kerim okurum.	1,00	4,00	3,05	1,17
5.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'tan bağışlanma dilerim.	1,00	4,00	3,76	0,63
6.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın sabırlı olmayı emrettiğini kendime hatırlatırım.	1,00	4,00	3,76	0,63
7.Hayatta bir problemle karşılaştığımda, elimden geleni yapar, gerisini Allah'ın takdirine bırakırım.	1,00	4,00	3,73	0,64
Pozitif Dini Başa Çıkma Ölçeği (genel)	1,00	4,00	3,64	0,53
Hayatta bir problemle karşılaştığımda, işlediğim günahlardan dolayı Allah tarafından cezalandırıldığıma inanırım.	1,00	4,00	2,88	1,25
Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın beni cezalandırmasına neden olacak ne yaptığımı merak ederim.	1,00	4,00	2,89	1,23
Hayatta bir problemle karşılaştığımda, yeterince sadık bir kul olmadığım için Allah'ın beni cezalandırdığını düşünürüm.	1,00	4,00	2,70	1,29
Negatif Dini Başa Çıkma Ölçeği (genel)	1,00	4,00	2,82	1,10

Depremzedelerin pozitif (olumlu) dini başa çıkma ölçek maddelerine verilen cevapları incelendiğinde; sırasıyla, “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın sevgisini ve himayesini isterim”(3,79), “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'tan bağışlanma dilerim”(3,76) ve “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın sabırlı olmayı emrettiğini kendime hatırlatırım”(3,76) maddelerinin ortalamasının daha yüksek olduğu görülmektedir. Buna göre depremzedelerin en çok Allah'ın sevgisi, Allah'tan bağışlanmayı dileme ve başına gelenlere karşı sabırlı olmayı pozitif dini başa çıkma olarak kullandıkları belirlenmiştir.

Depremzedelerin negatif (olumsuz) dini başa çıkma ölçek maddelerine verilen cevaplar incelendiğinde; sırasıyla, “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, Allah'ın beni cezalandırmasına neden olacak ne yaptığımı merak ederim” (2,89), “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, işlediğim günahlardan dolayı Allah tarafından cezalandırıldığıma inanırım” (2,88) ve “Hayatta bir problemle karşılaştığımda, yeterince sadık bir kul olmadığım için Allah'ın beni cezalandırdığını düşünürüm”(2,70) maddelerine verilen cevaplar olduğu görülmektedir. Buna göre depremzedelerin negatif dini başa çıkma olarak en çok, Allah'ın yaşanılan olumsuz durumlarda kendisini cezalandırdığını düşünmektedirler.

Depremzedelerin pozitif ve negatif dini başa çıkma düzeyleri genel olarak incelendiğinde ise pozitif dini başa çıkma düzeyleri ortalaması (3,64) ve negatif dini başa çıkma düzeyleri ortalaması

(2,82) olarak belirlenmiştir. Buna göre depremzedelerin pozitif dini başa çıkma puanları daha yüksek bulunmuştur.

Tablo 4: Katılımcıların Deprem Kaygısı ve Dini Başa Çıkma Puanlarının Sosyo-demografik Özelliklerine Göre Dağılımı (n=357)

Değişken	Kategori	N	Deprem Kaygısı Ort±ss	Olumlu DBC Ort±ss	Olumsuz DBC Ort±ss
Cinsiyet	Kadın	208	3,31± 0,82	3,71 ± 0,45	2,65 ± 1,11
	Erkek	149	2,75 ± 0,93	3,54 ± 0,62	3,06 ± 1,05
			P=0,001 z=-5,707 1>2	P=0,034 -2,124 1>2	P=0,001 -3,722 2>1
Yaş	18-27	94	2,95±0,94	3,32±0,75	2,53±1,14
	28-37	47	3,22±0,85	3,74±0,47	2,97±1,02
	38-47	71	3,25±0,88	3,76±0,40	2,62±1,20
	48-57	55	3,17±0,84	3,71±0,37	2,88±1,10
	58-67	58	3,04±0,90	3,78±0,21	3,10±0,92
	68+	32	2,78±1,03	3,75±0,37	3,33±0,84
			P=0,120 X ² =8,730	P=0,000 X ² =39,467 1<2,3,4,5,6	P=0,002 X ² =19,340 1<5,6 3<6
Medeni durum	Evli	217	3,13±0,88	3,76±0,38	2,87±1,11
	Bekar	112	2,99±0,95	3,40±0,70	2,65±1,11
	Boşanmış	8	3,54±0,88	3,85±0,27	2,62±1,22
	Dul	20	2,76±0,92	3,62±0,45	3,31±0,61
			P=0,149 X ² =5,331	P=0,000 X ² =33,834 2<1,3	P=0,079 X ² =6,793
Eğitim durumu	Okumaz-Yazmaz	23	3,23±1,04	3,50±0,56	3,02±1,03
	Okur-yazar	9	3,20±1,11	3,69±0,47	2,85±1,16
	İlköğretim	123	3,18±0,85	3,81±0,24	3,05±1,06
	Lise	129	2,92±0,98	3,59±0,57	2,82±1,08
	Lisans	71	3,07±0,77	3,45±0,72	2,39±1,12
	Lisansüstü	2	4,54±0,06	3,85±0,20	2,00±1,41
			P=0,060 X ² =10,582	P=0,000 X ² =22,406 3>4,5	P=0,004 X ² =17,513 3>5
Nereden Geldiniz	Adıyaman	20	3,50±1,01	3,85±0,25	2,75±1,12
	Gaziantep	4	2,77±1,10	3,85±0,28	2,75±1,28
	Hatay	23	2,87±0,81	3,40±0,72	2,52±1,11
	Kahramanmaraş	43	2,90±0,99	3,64±0,37	2,82±1,13
	Malatya	267	3,10±0,89	3,64±0,55	2,86±1,09
			P=0,092 X ² =7,997	P=0,033 X ² =10,494 1>5	P=0,710 X ² =2,143
Kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendirirsiniz?	Dindar değilim	17	2,93± 1,05	2,35±1,11	2,47±1,28
	Biraz dindarım	56	3,11± 0,88	3,39±0,51	2,63±1,08
	Dindarım	220	3,06± 0,91	3,72±0,35	2,81±1,08
	Çok Dindarım	64	3,16±0,92	3,92±0,19	3,12±1,06
			P=0,763 X ² =1,159	P=0,001 X ² =90,518 2>1 3>1,2 4>1,2,3 2,3,4>1	P=0,029 X ² =9,013 Kategorilerde anlamlı fark yok, ama benzer dağılım var, dindarlık arttıkça ortalamalar artıyor

Deprem kaygısı puanlarına göre kadınların deprem kaygı düzeyleri (3,31) erkeklerden (2,75) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Depremzedelerin yaş, medeni durum, eğitim durumu, nereden

geldiniz ve kendinizi dindarlık bakımından nasıl değerlendirirsiniz değişkenleri ile deprem kaygıları arasında istatistiksel olarak farklılaşmamaktadır ($p>0,05$).

Pozitif dini başa çıkma puanlarına göre katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, nereden geldiniz ve dindarlık durumları değişkenleri arasında farklılaşmaktadır. Cinsiyet açısından kadınların pozitif dini başa çıkma düzeyleri (3,71) erkeklerden(3,54) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş açısından pozitif dini başa çıkma düzeyleri 18-27 yaş grubunda tüm yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde düşük (3,32) bulunmuştur. Medeni durumlarına göre bekarların (3,76)pozitif dini başa çıkma düzeyleri evli ve boşanmış olanlara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlköğretim mezunlarının (3,81)pozitif dini başa çıkma düzeyleri lise ve lisans mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Adıyaman'dan gelen katılımcıların (3,85) Malatya'dan gelen katılımcılara göre pozitif dini başa çıkma düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların dindarlık durumlarına göre kendini çok dindar olarak tanımlayanların (3,92) pozitif dini başa çıkma düzeyleri en yüksek belirlenmiş ve dindarlık düzeyleri arttıkça, pozitif dini başa çıkma düzeylerinin güçlü ve anlamlı bir düzeyde arttığı saptanmıştır.

Negatif dini başa çıkma puanlarına göre katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve dindarlık durumları değişkenleri arasında farklılaşmaktadır. Cinsiyet açısından erkeklerin negatif dini başa çıkma düzeyleri (3,06) kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş açısından katılımcıların negatif dini başa çıkma düzeyleri 18-27 yaş grubunda (2,53) 58 ve üzeri yaş grubuna göre daha düşüktür. Diğer bir ifadeyle 58 ve üzeri yaş gruplarında negatif dini başa çıkma düzeyleri daha yüksektir. İlköğretim mezunlarının (3,05) negatif dini başa çıkma düzeyleri lisans mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların dindarlık durumlarına göre kendini çok dindar olarak tanımlayanların (3,12) negatif dini başa çıkma düzeyleri daha yüksek bulunmuş ve dindarlık düzeyleri arttıkça, negatif dini başa çıkma düzeylerinin düşük seviyede de olsa arttığı belirlenmiştir. Depremzedelerin nereden geldikleri ve medeni durumlarına göre negatif dini başa çıkma düzeyleri arasında ise istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık saptanmamıştır ($p>0,05$).

Tablo 5. Pozitif Dini Başa Çıkma, Negatif Dini Başa Çıkma ve Deprem Kaygısı Arasındaki İlişkiler

Değişkenler	Ortalama	Güvenilirlik	Deprem Kaygısı	Pozitif Dini Başa çıkma	Negatif Dini Başa çıkma
1.Deprem Kaygısı	3,08	0,939	-		
2.Pozitif dini başa çıkma	3,64	0,831	0,182**	-	
3.Negatif dini başa çıkma	2,82	0,848	0,093	0,273**	-

**<.05

Deprem kaygısı, olumlu dini başa çıkma ve olumsuz dini başa çıkma arasındaki ilişkileri araştırmak için Spearman'srhokorelasyon analizi yapılmıştır (Tablo 3). Bulgular, olumlu dini başa çıkma ile deprem kaygısı ($r=.182$, $p<.01$) arasında pozitif bir korelasyon olduğunu göstermiştir. Olumsuz dini başa çıkma ile deprem kaygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 6: Pozitif Dini Başa Çıkma ve Negatif Dini Başa Çıkmanın Deprem Kaygısı Üzerindeki Etkileri

Değişken	B	Σ	Beta	T	P	%95 GA	F	p
Pozitif Dini Başa Çıkma	0,260	0,094	0,152**	2,752	0,006**	[0,074 _0,445]	5,931	0,003
Negatif Başa Çıkma	0,050	0,046	0,060	1,083	0,279	[-0,040 _0,140]		

Pozitif dini başa çıkma ve negatif dini başa çıkmanın deprem kaygısını yordamak için yapılan regresyon analizi Tablo 6'te verilmiştir. Regresyon analizi bulgularında pozitif dini başa çıkmanın deprem kaygısını pozitif etkilediği saptanmıştır. Analiz sonucunda pozitif dini başa çıkma,

deprem kaygısındaki varyansı açıklamaya istatistiksel olarak pozitif ve anlamlı bir şekilde katkıda bulunmuştur ($R^2=0,029$, $B= 0,26$, $\sigma= 0,09$, $\beta =0,15$).Negatif dini başa çıkmanın ise deprem kaygısını istatistiksel olarak anlamlı olarak etkilemediği belirlenmiştir($P>0,05$).

Negatif dini başa çıkma genel olarak bir sıkıntı veya bir zorluk yaşanması durumunda Allah tarafından cezalandırıldığına inanmayı kapsamaktadır. Negatif başa çıkmadanın bireylerin deprem kaygısı üzerinde olumlu veya olumsuz bir etkisi bulunamamıştır

Literatürde dini başa çıkmanın deprem kaygısı üzerindeki etkisine yönelik çalışmaların sınırlı olduğu belirlenmiştir. Bununla birlikte bulgularımız deprem sonrası katılımcıların olumlu dini başa çıkmaya daha fazla eğilimli olduklarını göstermiş ve bu bulgu literatürle uyumludur. Literatürde, olumlu dini başa çıkmaya başvuran bireylerin, kendini Allah'a yakın hissederek dua ve ibadet ile ondan yardım istediği, sorunlarıyla mücadele ederken Allah'ın yardımının kendisine güç sağlayacağına inandığı, kaybedilen kontrol hissini yeniden kazanmakta bu yöntemden yararlandığı, psikolojik dayanıklılığını bu yolla artırdığı ve özellikle deprem gibi afetlerde bu yola sıklıkla başvurulduğu ifade edilmektedir (Kula, 2002; Ayten, ve Sağır, 2014; Abanoz, 2020; Gören, 2023). Pakistan'da 2005 depremine maruz kalanlar yönelik bir çalışmada, depreme maruz kalmanın dindarlık üzerinde olumlu bir etkisi olduğu saptanmıştır (Aslam vd., 2022). Başka bir araştırmada hem olumlu ve hem de olumsuz dini başa çıkmanın, depresif eğilimler üzerinde olumlu etkisi olduğu belirlenmiştir (Ayten ve Sağır, 2014). Alper Ay ve Karakaya (2024) yaptıkları araştırmada iş yaşamında bireylerin dini başa çıkma tercihlerini incelemişlerdir. Çalışmada olumlu dini başa çıkmanın Makyevizm ve etik olmayan örgütsel davranışlar üzerinde negatif etkiye sahip olduğunu, olumsuz dini başa çıkmanın ise Makyevizm ve etik olmayan örgütsel davranışlar üzerinde pozitif etkiye sahip olduğunu bulmuşlardır.

Öğrenciler üzerine yapılan bir çalışmada, olumlu dini başa çıkmanın öğrencilerin akademik tükenmişlik üzerindeki baskılayıcı etkisinin negatif olduğu, olumsuz dini başa çıkmanın akademik tükenmişlik üzerindeki baskılayıcı etkisinin ise pozitif olduğu saptanmıştır (Noh vd., 2016).

Tartışma ve Sonuç

Depremelerin ekonomik, sosyal, psikolojik etkileri vardır ve bütünüyle toplumsal yapıyı etkileyen deprem ile ilgili bu çalışmada, deprem kaygısı ve dini başa çıkma ilişkisine odaklanılmıştır. Deprem sonrası yaşananlara ilişkin açıklamalarda, komplo teorilerinden söz edenler olduğu gibi, depremi Tanrının verdiği ceza gibi veya uyarı olarak görenler de bulunmaktadır. Ancak deprem sonrasında daha çok ön plana çıkan konu, deprem yaşayan insanların neden bunu yaşadıklarına ilişkin farklı açıklamaları değil, insanların beslenme, barınma, sağlık gibi en temel ihtiyaçlarının yanında, yaşadıkları travmanın hasarını azaltacak destek mekanizmalarının da olmasıdır. Bu konuda uzmanların yardımıyla psikolojik sorunların tedavisi elbette ilk ve öncelikli akla gelendir. Böylelikle bireye verilen psiko-sosyal destek, depreme öbeğindeki sosyolojik grupların da iyileşmesi bakımından oldukça yararlıdır. Ancak, bir problemle karşılaştıklarında, çaresiz kaldıklarında insanların dini inançları ve davranışları ile kendi kendilerini rahatlatmaya çalışmaları da sıklıkla görülmektedir.

Doğal afetler karşısında dinin nasıl bir fonksiyona sahip olduğu konusunda Baysal (2024:152) a göre zorlu bir yaşam olayında, stresli durumlarda Tanrıya sığınmayı, Tanrının sınırsız kudretinden faydalanmayı tercih eden insanlar için dinin, doğal afetler karşısında güçlü durmak, korkularını yenmek ve stresle başa çıkmada önemi inkar edilemez.

Hatta Asoğlu ve Özdemir (2024:337) deprem kaynaklı travma sonrası stres belirtileri ile başa çıkma konusunda yaptıkları araştırma bulgularına göre, dindar olduğunu belirten katılımcılarla birlikte dindar olmadığını belirten katılımcılar da dahil olmak üzere, katılımcıların tamamının en az bir dini başa çıkma etkinliğine başvurduklarını; en sık ve öncelikli olarak başvurulan dini başa çıkma yönteminin de dua etme olduğunu belirtmektedirler.

Benzer biçimde yüksek lisans tezi olarak yapılan bir araştırma sonuçlarına göre de zorluklarla mücadele etmede din, bireye destek olmuştur. Depremi anlamlandırma ve yüklenme faaliyetindeki olumlu başa çıkma etkinliklerine daha sık rastlanmıştır; depremde bireylerde olumlu bilişsel değişim gözlenmiştir. Dua ve ibadetler depremedelere zorluklarla mücadele etmede yardımcı olmuştur (Bala, 2021)

Deprem, can-mal kaybı yanında yaşama ilişkin belirsizlikler, stres, kaygı getirmektedir. İnsanlar anlamlandırma (nedenini anlama) çabası ile dine başvurabilir ya da doğa ile ilgili olduğunu düşünebilir. Depremi yaşayanların kaygılarıyla baş etmelerinde dinin olumlu etkisi olduğu söylenebilir. Yaratıcıya inanmak, organize edilen ritüel ve ibadetlerle bireyleri rahatlatılabilir. Manevi/dini destek, yaşanan travmayı atlatmalarında, baş etme kapasitelerini artırmada katkıda bulunabilir. Ancak, afet dönemlerinde bireyler inanç sistemlerini de sorgulayabilmektedir. Terk edildikleri veya günahlardan dolayı cezalandırıldıkları gibi düşüncelerle kızgınlık da duyabilir. Belki zor durumda olma dine –geçici de olsa- sarılmayı da getirebilmektedir (Fidan, 2020).

Shreve-Neiger ve Edelstein (2004:394), kaygı ile din arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmaların nispeten az olduğuna değindikleri çalışmalarında, “dindarlık” ve “maneviyat” çoğunlukla birbirinin yerine kullanılmakta ama farklı olduğunu belirtmektedir. Dindarlık davranışsal, maneviyat ise bireysel deneyim/inanç olup anlam arayışıdır, kolektif ya da kurumsal bir bağlama ait değildir. Dindarlığın dini başa çıkma yönü ise, kritik yaşam durumları ve stres faktörleri ile ilişkilendirilir. Genel kaygı endeksleri ile din arasındaki ilişkiye dair araştırmaların eleştirel incelemesini içeren makalelerinde Shreve-Neiger ve Edelstein, elde edilen sonuçların kaygı ile dindarlık arasında anlamlı bir ilişki olmadığı sonucuna ulaşılmış olduğunu ve inceledikleri çalışmaların yazarlarının hem açık hem de sürekli kaygının dindarlıkla ilişkili olmadığı ve stres ile dini katılımın ilişkisiz olduğu sonucuna vardıklarını belirtmektedir.

Oysa tam tersi bir tespite göre, yapılan araştırmalarda insanların %45’inin stresli zamanlarında bir takım dini davranışları gerçekleştirerek sorunu aşmaya çalıştıkları, hastalık, ölüm, afet gibi olumsuz bir durum karşısında ise insanların %78’inin dini değerlere yöneldikleri tespit edilmiştir. Deprem vb. afet veya felaketlerin insanların dini durumlarını, anlayış, düşünce ve yaşayışlarını bir şekilde dine göre olumlu veya olumsuz ama daha ziyade olumlu etkilediğini söylemek mümkündür (Fidan, 2020:257).

Van depremi sonrası yapılan bir araştırmada depremede bireyler, depremi “imtihan” olarak gördüklerini belirtmişlerdir. Depremi “ceza” olarak açıklayan bireyler de olmuştur ve bu kişiler daha çok yapılan davranışların kendilerinden değil fakat toplumdaki diğer bireylerin yanlış tutum ve davranışlarından dolayı olduğunu ifade etmişlerdir. Bu kişilerde olumsuz dini başa çıkma tutumları gözlemlenmiştir. Fakat olumlu dini başa çıkmanın daha fazla olduğu da belirtilmiştir. Dua ve ibadetler, başa çıkma sürecine olumlu etkiler yapmıştır. Özellikle başa çıkmanın başlangıcı kabul edilen dua etmek, depremedelerin en çok başvurduğu yöntem olmuştur (Bala, 2021:106-110).

Yapılan çalışmaları inceleyen Özgölet ve Utkucu, “aile ve arkadaş desteğinin oluşturduğu sosyal sermaye”, “din”, “olumlu yeniden değerlendirme”, “duyguların ve bilgilerin paylaşılması”, “depremden sonra oluşan yardımlaşma”, “alınan sosyal ve maddi destek” gibi etkenlerin

depremin yıkıcı etkileri ile başa çıkmada etkili olduğunu belirtmektedir. Örneğin, Nepal depremini inceleyen bir çalışmada ekonomi ön plana çıkmıştır. Çin’de çocuk ve ergenlerle yapılan çalışmada kız çocukların depremden daha çok etkilendiği; benzer biçimde İtalya’da yapılan bir çalışmada da kadınların daha çok etkilendiği ve maneviyatın depremlerle başa çıkmada önemli bir faktör olduğu belirlenmiştir. Yine 2008 Çin depremi ile ilgili bir çalışmada yer bağlılığının etkisi belirlenmiş ancak, 2011 Van depreminden etkilenen ergenler üzerine yapılan çalışmada yer değiştirme (taşınma) değil, aile desteği ön plana çıkmıştır. 2010 Şili depremiyle ilgili çalışmada, toplumsal başa çıkmanın dini başa çıkmanın önüne geçtiği görülmüştür. Pakistan 2005 depreminin etkilerini inceleyen çalışma ise, yüksek bir sosyal sermayeye ve dini eğilime sahip olmanın baş etmede “tampon” etkisi yaptığı ve psikolojik dayanıklılığı artırdığı belirtmektedir (Özgölet ve Utkucu, 2021:91-95). Dolayısıyla depremin etkilerini ve depremlerle başa çıkmayı inceleyen çalışmaların bulgularında da görüldüğü üzere, dini başa çıkma tek yöntem değildir. Bu çalışmaların bulgularına benzer biçimde bizim çalışmamızda da kadınların daha fazla etkilendikleri görülmüştür.

1999 depremi üzerine yaptığı çalışmasında Kula, depremzedelerin büyük bir çoğunluğunun (%76), deprem anında dini, başa çıkma yöntemi olarak kullandıkları ve bazı dini davranışları gerçekleştirdikleri gözlenmiştir (Kula, 2002: 242-244): Bunlar, %58’i Allah’a dua etmek, %29’u Kelime-i Şehadet, Salavat, Tekbir getirerek manevi destek ve güç elde etmek, %14’ü Kur’an okuma ve namaz kılma, %28’i ölümü ve ahreti düşünerek kendilerini rahatlatmaya çalışma, %0,9’u Allah’a kızma ve öfkelenme ve %63’ü Allah’ın bu olayı ceza olarak verdiğini düşünme şeklindedir. Benzer biçimde depremzedelerin dini başa çıkma yöntemine başvurmaları, bu çalışmada da görülmüştür.

Tosun, deprem deneyimi yaşamış bireylerde dini başa çıkma konulu araştırmasında, 6 Şubat 2023 depremlerini yaşayan bireylerde depreme bağlı gelişen stresin üstesinden gelebilmek için hangi başa çıkma stratejilerini kullandıklarını tespit etmiştir. Bulgularına göre, tek başa çıkma stratejisi olmamakla beraber dini başa çıkma stratejisi araştırmaya katılan bireylerde en fazla başvurulan başa çıkma yöntemidir. Sonra sırasıyla aile desteği, arkadaş desteği, umut etmek, devlet desteği, psikolog desteği, psikiyatr desteği gelmektedir. Dini başa çıkma yöntemleri arasında da dua etmek ilk sırada yer almaktadır (Tosun, 2023:58).

Yağlı Soykan ise, 6 Şubat 2023’te yaşanan deprem üzerine doğal afet sonrası travma, yas ve dini başa çıkma konulu araştırmasında depremin yaşandığı ilk andan itibaren dini başa çıkma yöntemlerini kullanan depremzedelerin hem manevi ihtiyaçları ortaya çıkmış hem de baş etme sürecinde dayanak noktaları olan dini/manevi motifleri tespit etmiştir. Çalışmaya özgü bulgu ise, “şehitlik” konusudur. Türk toplumunun şehitliğe verdiği değer ve İslamın doğal afetler sonucu ölenleri şehit hükmünde kabul etmesi, araştırmaya katılanlar tarafından şehitliğin kutsal bir durum olarak benimsenmesine ve bu da yaşadıkları kayıpları için sabretme gibi dini değerleri hayata geçirmelerine yol açmıştır (Yağlı Soykan, 2024:545).

Sonuç olarak; 6 Şubat 2023 depremlerinden kurtulan 357 kişiden oluşan bir örneklemede dini başa çıkma ve deprem kaygı düzeylerini inceleyen bu çalışmanın bulgularına bakıldığında, depremzedelerin %58,3’ü kadın, %60,8’i evli, %36,1’i lise mezunu, %26,3’ü 18-27 yaş aralığındadır. Depremzedelerin %74,8’inin komşu il Malatya’dan geldikleri belirlenmiştir.

Sivas’ta KYK yurtlarına yerleştirilen depremliler, gerek idari amirlerin gerek yurt personelinin ve gerekse yerli halkın ilgi ve desteğinden, büyük bir memnuniyet duydukları gözlenmiştir. Başka bir gözlemimiz ise, yurttaki yemekhane ve kantin gibi sosyal alanlarda ve gönüllü olarak anketimize katılmaları söz konusu olmakla beraber depremzedelerin bazılarının anket sorularını

cevaplarken zorlanmaları, yaşadıklarını tekrar hatırlayıp korku ve kaygı içinde olduklarıdır. “Unutmak olmasa insanın yeniden gündelik yaşama dönmesi de olanaksızlaşır. Başından geçmiş olumsuz bir deneyime takılıp kalarak yaşayamaz insan. Tümüyle unutulabilir demek istemiyorum, çok zor böyle bir deneyimi unutmak. Deprem bölgesinde oturanlar yaşadıklarından pek söz etmiyorlarsa da, unuttukları söylenemez. Depreme ilişkin herkesin kendi, kişisel anıları var, ama yaşananlar gene de değişik biçimlerde toplu bir bellek oluşturabilir” (Ogino, 2001:210).

Depremzedelerin deprem kaygı düzeylerine ilişkin verdikleri cevaplarda, depremle ilgili düşüncelerden yorulmaları, kendine güvenli yer arayışının artması ve bina içinde kaygı düzeylerinin artması olarak belirlenmiştir. Genel olarak deprem kaygı ölçeğinden aldıkları puan ortalaması (3,08) “orta” düzeyde oldukları belirlenmiştir.

Depremzedeler dindarlık bakımından durumlarını %61,6’sı “dindarım” şeklinde belirtmişlerdir.

Depremzedelerin pozitif (olumlu) dini başa çıkma ölçek maddelerine verilen cevapların, en çok Allah’ın sevgisini isteme, Allah’tan bağışlanmayı dileme ve Allah’ın sabırlı olmayı emrettiğini hatırlama şeklinde olduğu saptanmıştır.

Depremzedelerin negatif (olumsuz) dini başa çıkma ölçek maddelerine verilen cevapların, Allah’ın yaşanan olumsuz durumlarda kendisini cezalandırdığını düşündükleri görülmüştür.

Depremzedelerin pozitif dini başa çıkma düzeyleri ortalaması (3,64) ve negatif dini başa çıkma düzeyleri ortalaması (2,82) olarak belirlenmiştir. Buna göre depremzedelerin pozitif dini başa çıkma puanları daha yüksek bulunmuştur.

Çalışmamızda deprem kaygısı puanlarına göre kadınların deprem kaygı düzeyleri (3,31) erkeklerden (2,75) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Buna göre H_{1a} hipotezi desteklenmiştir.

Burada afetler de dahil her durumda aile bireylerinin tüm ihtiyaçları ile ilgilenmesi, çocukların korunması, varsa yaşlı veya hasta bireylerin bakımı vb sorumlulukları nedeniyle kadınların daha fazla kaygılı oldukları yorumu yapılabilir. Ancak daha genel olarak kadınların toplumsal cinsiyet rolleri bakımından konumu da önemlidir. Çabuk Kaya’ ya göre, afet ile ilgili kadınların durumunu ele alan çalışmalar çok nadirdir. Afet öncesinde de toplumun geneline toplumsal cinsiyet farklılıkları ve eşitsizlikler yerleşmiş durumda iken; afet anı ve sonrasında daha da derinleşmekte, hasar görebilme riskini artırmaktadır. Afetlerde kadın ve erkeklerin etkilenme düzeylerini, kendilerince geliştirdikleri baş etme stratejilerini de bu eşitsizlikler şekillendirmektedir (Çabuk Kaya, 2023:271-272).

Pozitif dini başa çıkma puanlarına göre katılımcıların cinsiyet, yaş, medeni durum, eğitim durumu, nereden geldiniz ve dindarlık durumları değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Buna göre H_{2a} , H_{2b} , H_{2c} , H_{2d} , H_{2e} ve H_{2f} hipotezleri kabul edilmiştir. Cinsiyet açısından kadınların pozitif dini başa çıkma düzeyleri (3,71) erkeklerden (3,54) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş açısından pozitif dini başa çıkma düzeyleri 18-27 yaş grubunda tüm yaş gruplarına göre anlamlı düzeyde düşük (3,32) bulunmuştur. Medeni durumlarına göre bekarların (3,76) pozitif dini başa çıkma düzeyleri evli ve boşanmış olanlara göre anlamlı düzeyde düşük bulunmuştur. İlköğretim mezunlarının (3,81) pozitif dini başa çıkma düzeyleri lise ve lisans mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Adıyaman’dan gelen katılımcıların (3,85) Malatya’dan gelen katılımcılara göre pozitif dini başa çıkma düzeyleri daha yüksek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların dindarlık durumlarına göre kendini çok dindar olarak tanımlayanların (3,92) pozitif dini başa çıkma düzeyleri en yüksek belirlenmiş ve dindarlık

düzeyleri arttıkça, pozitif dini başa çıkma düzeylerinin güçlü ve anlamlı bir düzeyde arttığı saptanmıştır.

Negatif dini başa çıkma puanlarına göre katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu ve dindarlık durumları değişkenleri arasında anlamlı farklılıklar saptanmıştır. Buna göre H3a, H2b, H2d ve H2f hipotezleri kabul edilmiştir. Cinsiyet açısından erkeklerin negatif dini başa çıkma düzeyleri (3,06) kadınlardan anlamlı düzeyde yüksek olduğu belirlenmiştir. Yaş açısından katılımcıların negatif dini başa çıkma düzeyleri 18-27 yaş grubunda (2,53) 58 ve üzeri yaş grubuna göre daha düşüktür. Diğer bir ifadeyle 58 ve üzeri yaş gruplarında negatif dini başa çıkma düzeyleri daha yüksektir. İlköğretim mezunlarının (3,05) negatif dini başa çıkma düzeyleri lisans mezunlarına göre anlamlı düzeyde yüksek bulunmuştur. Katılımcıların dindarlık durumlarına göre kendini çok dindar olarak tanımlayanların (3,12) negatif dini başa çıkma düzeyleri daha yüksek bulunmuş ve dindarlık düzeyleri arttıkça, negatif dini başa çıkma düzeylerinin düşük seviyede de olsa arttığı belirlenmiştir.

Korelasyon analizi bulgularında, olumlu dini başa çıkma ile deprem kaygısı ($r = .182$, $p < .01$) arasında pozitif bir korelasyon olduğu belirlenmiştir. Olumsuz dini başa çıkma ile deprem kaygısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Buna göre H4a hipotezi kabul edilirken, H4b hipotezi reddedilmiştir. Olumlu dini başa çıkmanın depremzedelerin deprem kaygısını artırdığı belirlenmiştir.

Regresyon analizi bulgularında deprem kaygısının olumlu dini başa çıkmayı pozitif etkilediği saptanmıştır. Olumlu dini başa çıkma, deprem kaygısındaki varyansın yaklaşık %3'ünü açıklamaktadır ($R^2 = 0,029$, $B = 0,26$, $\sigma = 0,09$, $\beta = 0,15$). H₅ hipotezi kabul edilirken, H₆ hipotezi reddedilmiştir. Buna göre depremzedelerin olumlu dini başa çıkmanın artması deprem kaygısında artışa yol açmaktadır. Depremzedelerin olumsuz dini başa çıkma biçimleri deprem kaygısı üzerinde bir etkisi bulunmadığı belirlenmiştir.

Sonuç olarak, depremzedelerin yaşadıkları travma ile başa çıkmada uzman desteği, aile desteği, devletin sunduğu hizmetler gibi olanakların yanı sıra bireysel düzeyde dini başa çıkma yöntemi ile gündelik hayata uyum sağlamaya çalışma, "toparlanma evresi" içinde sabır ve dayanışma çerçevesinde deprem kaygısı, gelecek kaygısı ile mücadele ettikleri gözlemlenmiştir. Uzun vadede önemli olan ise, insanların, toplumun ve kamu kuruluşlarının yaşadığı bu denli büyük kayıpların ardından depremin afete dönüşmesinin nedenlerini düşünerek, tekrar yaşanmaması için gerekli önlemleri almak, etkili ve yeterli denetim mekanizmaları ile deprem bilinci geliştirmektir. "İnsanların etraflarında olup biten olaylara anlam yükleme ve yorumlama becerilerini kaybetmeleri anlamında anlamsızlık kadar, yine insanların deprem karşısında yapabilecekleri bir şeyleri olmadığı hissine kapılarak, her şeyi başkalarından beklemeleri ya da *ilahi takdir* anlayışı ile mücadeleden vazgeçmeleri, güçsüzlük işaretleridir" (Kasapoğlu ve Ecevit, 2001:10). Belki depremin getirdiği sonuçları ve bunlara yönelik tepkileri hafifletmede dinin kullanılması gibi değerlendirilebilecek bu tür yaklaşımlar işlevsel olduğu için tercih edilmektedir ancak insanın önce tedbir alıp sonra tevekkül etmesi de dini söylemde yer almaktadır.

Kaynakça

- Abanoz, S. (2020). Türkiye'de yapılan 'dinî başa çıkma' konulu araştırmalar hakkında bir değerlendirme. *Eskiyeni*, (40), 407-429.
- Abu Raiya, H., Pargament, K. I., Mahoney, A., & Stein, C. (2008). A psychological measure of Islamic religiousness: Development and evidence for reliability and validity. *The International Journal for the Psychology of Religion*, 18(4), 291-315.

- AFAD. (2023). *06 Şubat 2023 Kahramanmaraş (Pazarcık ve Elbistan) depremleri saha çalışmaları ön değerlendirme raporu*, https://deprem.afad.gov.tr/assets/pdf/Arazi_Onrapor_28022023_surum1_revize.pdf adresinden 11.07.2023 tarihinde alınmıştır.
- Alper Ay, F., & Karakaya, A. (2024). Dini başa çıkma stratejilerinin etik dışı organizasyon yanlısı davranışlar, makyavelizm ve ifşa üzerindeki etkisi. *Journal of Humanities and Tourism Research*, 14(2), 238-261.
- Altunışık, R., Coşkun, R., Bayraktaroğlu, S., & Yıldırım, E. (2005). *Sosyal Bilimlerde Araştırma Yöntemleri (SPSS Uygulamalı)*. Sakarya: Sakarya Kitabevi.
- Aslam, M., Weill, L., & Iqbal, H. (2022). Do mountains move faith?. *Economic Modelling*, 117, 106077.
- Asoğlu, E. & Özdemir, O. (2024). Deprem kaynaklı travma sonrası stres belirtileri ile başa çıkmada din eğitiminin rolü. *Türkiye Din Eğitimi Araştırmaları Dergisi*, 17, 321-348. <https://doi.org/10.53112/tudear.1458935>
- Ayan, D. (2023). *Jeo-sosyolojik ölüm: deprem (bir kavram önerisi)*. M. A. Kasapoğlu(Ed.), *Afet ve toplum insan-doğa ilişkisi* (1. Baskı, s.111-131) içinde. Töz Yayınları.
- Ayten, A., & Sağır, Z. (2014). Dindarlık, dinî başa çıkma ve depresyon ilişkisi: Suriyeli sığınmacılar üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 47(47), 5-18.
- Bal, F., & Akgül, Ö. (2023). Deprem kaygısına yönelik tutum ölçeği geliştirme çalışması. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 11(139), 77-96.
- Bala, M.B. (2021). *Deprem yaşayan bireylerde dini başa çıkma (2011 Van Depremi Örneği)*. [Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi], Bursa Uludağ Üniversitesi.
- Baysal, S. (2024). Doğal Afetler Karşısında Dini Tutum ve Ritüellerin Rolü. *Sosyolojik Bağlam Dergisi*, 5(1), 142-164.
- Çabuk Kaya, N. (2023). Toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin afet anında görünürlüğü: riskler ve kırılğanlıklar. M. A. Kasapoğlu(Ed.), *Afet ve toplum insan-doğa ilişkisi* (1. Baskı, s.271-280) içinde. Töz Yayınları.
- Ekşi, H., & Sayın, M. (2016). The adaptation of religious coping scale into Turkish language: A study of bilingual equivalence, validity and reliability. *Paper presented at the AGP Humanities and Social Sciences Conference, BAU International Berlin University*, 19-22 May, Berlin, Germany.
- Ercan, Ö.A. (2021). *Göçük altında yaşanmış gerçek deprem öyküleri*. (1. Baskı). Sözcü Kitabevi.
- Fidan, A. (2020). *Afet, din, toplum*. İ. Can (Ed.), *Afet Sosyolojisi* (1. Baskı, s.235-261) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Gökçen, A. (2020). *Afet kavramı ve başlıca afet türleri*. İ. Can (Ed.), *Afet Sosyolojisi* (1. Baskı, s.41-62) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Gören, A.B. (2023). Afet sonrası ikincil travmatik stres ve dini başa çıkma: Kahramanmaraş depremi örneği. *Marife Dini Araştırmalar Dergisi*, 23(1), 80-100.
- Güler, H.G., Sözdinler, C.Ö., Arıkawa, T., & Yalçın, A.C. (2018). Tsunami afeti sonrası yapısal ve yapısal olmayan önlemler ve farkındalık çalışmaları: Japonya örneği. *Teknik Dergi*, 29(5), 8605-8629.
- Kasapoğlu, A., & Ecevit, M. (2001). *Deprem sosyolojik araştırması*. (1. Baskı). Sosyoloji Derneği Yayını.
- Kaya, M. (2023). Kur'an açısından deprem gerçeği, *Academy 1. Uluslararası Deprem Çalışmaları Kongresi*, İstanbul, Türkiye.
- Kelekçioğlu, L., & Alper Ay, F. (2022). Örgütsel adalet algılamasının ifşa niyetine ve örgütsel vatandaşlık davranışına etkisi: hastane çalışanlarına yönelik alan araştırması. *Sosyal, Beşeri ve İdari Bilimler Dergisi*, 5(1), 44-65.
- Kula, N. (2002). Deprem ve dini başa çıkma. *Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 1(1), 234-255.

- Köse, A., & Küçükcan, T. (2006). *Deprem ve Din*. (1. Baskı). Emre Yayınları.
- Noh, H., Chang, E., Jang, Y., Lee, J. H., & Lee, S. M. (2016). Suppressor effects of positive and negative religious coping on academic burnout among Korean middle school students. *Journal of Religion and Health, 55*, 135-146
- Ogino, M. (2001). Deprem: Kriz, Bellek, Tarih. *Cogito Sayı, 27*, 196-212.
- Özgölet, B. M., & Utkucu, M. (2021). Depremın yıkıcı etkisiyle başa çıkmada etkili olan etkenler. *Academic Perspective Procedia, 4(2)*, 89-98.
- Pargament, K. I. (1997). *The psychology of religion and coping: Theory, research, practice*. (1. Baskı). Guilford press.
- Shreve-Neiger, A. K., & Edelstein, B. A. (2004). Religion and anxiety: A critical review of the literature. *Clinical psychology review, 24(4)*, 379-397.
- Soykan, A., & Soykan, Ç. (1999). Psikolojik Deprem. *Cogito Deprem Özel Sayısı, 20*, 215-224.
- Şentürk, Ü. (2020). *Bir Çatışma Kaynağı Olarak Afetlerin Değişmeye Etkisi*. İ. Can (Ed.), *Afet Sosyolojisi* (1. Baskı, s.111-131) içinde. Çizgi Kitabevi.
- Tosun, M. (2023). Deprem Deneyimi Yaşamış Bireylerde Dini Başa Çıkma. *Academy 1. Uluslararası Deprem Çalışmaları Kongresi, İstanbul, Türkiye*.
- Yağlı Soykan, N. (2024). Doğal Afet Sonrası Travma, Yas ve Dini Başa Çıkma: Kahramanmaraş Depremi Üzerine Nitel Bir Araştırma/Trauma, Grief Process and Religious Coping After Natural Disaster: A Qualitative Research on the Kahramanmaraş Earthquake. *Gifad: Gümüşhane Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 13(2)*: 511-552.

Katkı Oranı Beyanı

Yazarlar makaleye eşit oranda katkı sunmuşlardır.

Çatışma Beyanı

Makalenin yazarları, bu çalışma ile ilgili taraf olabilecek herhangi bir kişi ya da finansal ilişkileri bulunmadığını dolayısıyla herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan eder.

Destek ve teşekkür

Çalışmada herhangi bir kurum ya da kuruluştan destek alınmamıştır.